

■ Του ΧΑΡΗ ΣΤΡΑΤΙΔΑΚΗ*

Αναδιφώντας το χθες (300)

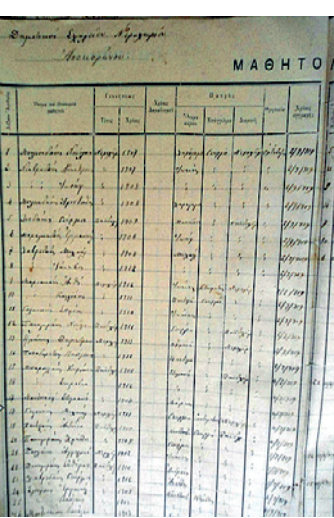
Ο Ειρηναίος Γαλανάκης ως ιστορική και κοινωνική προσωπικότητα, δέκα χρόνια μετά την εκδημία του (6ο και τελευταίο)

«... Δε θέλω να σας κουράσω περισσότερο, με ρήσεις μάλιστα που διατυπώθηκαν πριν μισό αιώνα και καταφανώς δεν έχουν ισχύ σήμερα, αλλά θα μου επιτρέψετε ως δάσκαλος να κλείσω με αναφορά στην παιδαγωγική προσφορά του μακαριστού μητροπολίτη. Έχω ήδη αναφερθεί στις βασικές του σπουδές. Σ' αυτές θα πρέπει να προστεθούν οι μεταπτυχιακές σπουδές που έκανε την περίοδο 1950-51 στη Lille της Γαλλίας στην Πρακτική Θεολογία αλλά και άλλες ακόμη μεταπτυχιακές σπουδές που έκανε στο Παρίσι την χρονική περίοδο 1951-52 στα Παιδαγωγικά και το 1956 στην Ακαδημία του Ταυνις στη Δυτική Γερμανία. Δίδαξε ως θεολόγος καθηγητής στα γυμνάσια Κισιάμου, Σόμπιας, Αλικιανού, στο Α' Γυμνάσιο Χανίων και στη Γαλλική Σχολή Χανίων. Διετέλεσε επίσης καθηγητής και υποδιευθυντής της Εκκλησιαστικής Σχολής Κρήτης. Υπήρξε θαυμαστής του Πεσάλτοτσι και το αγαπημένο του μότο ήταν «ο παιδαγωγός δεν πρέπει να γεμίζει το μυαλό των μαθητών με ξερες γνώσεις αλλά και να θερμαίνει τις ψυχές τους». Κατά κοινή ομολογία υπήρξε άριστος παιδαγωγός.

Δεν είναι τυχαίο ότι νέοι τον επισκέπτονταν μέχρι το τέλος της ζωής του στο Ακρωτήρι, στο ταπεινό ημισαστήριο που είχε χτίσει με το εφάπαξ της καθησείας του, για να τον συμβουλευτούν και να μάθουν τις απόψεις του σε διάφορα ζητήματα. Η ίδια η πράξη της οικειοθελούς παραίτησης το έτος 2005 από τη θέση του μητροπολίτη Κισιάμου και Σελίνου αλλά και η φροντίδα του από πολύ νωρίς να εκπαιδεύσει δίπλα του έναν άξιο αντικαταστάτη ορίζει το παιδαγωγικό διαμέτρημα του ανδρός, όχι μόνο προς τη νεολαία αλλά και προς την κοινωνία συνολικότερα. Πατί ο Ειρηναίος Γαλανάκης διαπαιδαγωγώσε συνολικά την κοινωνία με το παράδειμά του και είμαι σίγουρος ότι θα συνεχίσει να το κάνει και με γραπτά του. Διαπαιδαγωγώσε την κοινωνία, όπως ο δικός του δάσκαλος και μέντορας, ο Ιωσήφ Χαβρεδάκης, για τον οποίο έγραψε: «Βλέπω το δάσκαλό μας... να ξεκινά ψηλά από το Παίδοχώρι, να κατεβαίνει Κρητικούς, με βράκες και στιβάνια και σαρίκι και μια κατσούνα στο χέρι, Ασπρογένης μα λεβέντης. Και καθώς κατεβαίνει με τα πόδια συναντά τους χωριανούς που ξεκινούν για το ζευγάρι και το λιομάζωμα. Τους καλημερίζει με το όνομά τους, Καλημέρα, Γιώργα, Κοντεύετε να απομαζώσετε; Και πότε θα στείλεις την Ελένη στο σχολείο να μάθει μια πράδα γράμματα; Καλημέρα Νικολάκη. Και πού θα ζευγαυρίζεις σήμερα; Καλημέρα δάσκαλε. Ίντα κάνει ο γιος μου; Μαθαίνει μαθές τα γράμματα ή να τον πάρω στη σκαλίδα;

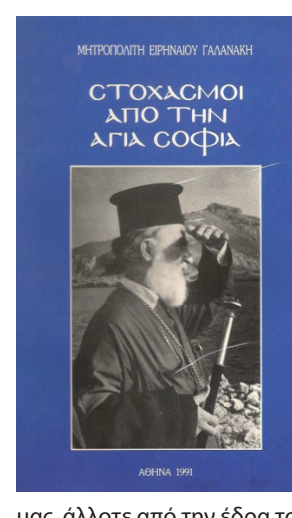

Έτσι περπατούσε ο δάσκαλός μας και διδασκε δρόμο-δρόμο τους ανθρώπους του λαού μας και ώσπου να φτάσει στο σχολείο είχε διδάξει πολλά. Κι ο ίδιος είχε διδαχτεί-πληροφρηθεί από τους γονείς των μαθητών του χωρίς να κάνει τις σημερινές «συγκεντρώσεις γονέων». Ο Ειρηναίος τον συνέκρινε συχνά μ' εμάς, τους σημερινούς εκπαιδευτικούς, για τους οποίους έγραψε ότι «ξεκινούν από τη Χώρα με το αυτοκίνητό τους, δεν μπορούν να πουν σε κανένα καλημέρα και, αν μάθουν στο δρόμο από το ραδιόφωνο πως το συνδικάτο τους έχει απεργία, γυρίζουν πίσω και πάνε στη συνέντευση του κλάδου». Ο Ιωσήφ Χαβρεδάκης ήταν δάσκαλος ολιγογράμματος, της ανάγκης, όπως φαίνεται από τα αρχεία που συμβουλευτήκα, αλλά ούτε στιγμή ο μακαριστός Ειρηναίος δεν επέτρεψε στον εαυτό του να κάνει κάποιο σχόλιο γ' αυτό. Αντίθετα έγραψε: «Οι συμμαθητές των παιδικών μου χρόνων δεν έγιναν βέβαια προφεσόροι και υπάλληλοι, έγιναν όμως εργατικοί και τίμιοι άνθρωποι. Δουλέψανε στις περιουσίες τους, κάνανε οικογένειες με παιδιά...». Στη φωτογραφία η εγγραφή του Μιχαήλ Γαλανάκη στο Μαθητολόγιο του Σχολείου του Παίδοχωριού το 1918.

Ο μακαριστός Ειρηναίος υπήρξε κοινωνικός παιδαγωγός και για άλλους λόγους. Αναφέρει η ίδια καθηγήτρια: «Όταν ήθελε να υλοποιήσει μια καινούρια ιδέα καλούσε τους ανθρώπους της τοπικής κοινωνίας στο ενοριακό κέντρο, εξέθετε τη γνώμη του, άκουγε τις απόψεις τους και ζητούσε βοήθεια για την υλοποίηση της καινούριας ιδέας. Πάντα καλούσε και τους φοιτητές και τα παιδιά των δύο μεγαλύτερων τάξεων του Λυκείου. Το ίδιο συνέβαινε και όταν κάτι άσχημο συνέβαινε στην κοινωνία μας, έπρεπε να συζητηθεί, γιατί υποτίθεται όλοι έχουν ευθύνη σε ένα τόπο...»

Όταν αποσύρθηκε από την έδρα ως θεολόγος καθηγητής, δεν παρέλειπε όταν είχε χρόνο να περνά την ημέρα του σε δημοτικά σχολεία, γυμνάσια και λύκεια. Γράφει η Ευτυχία Δεσποτάκη: «Μπαϊνοβγαίνε κανονικά στην τάξη, έκανε τη διδασκαλία του και βγαίνοντας μάς έλεγε αστειεύοντας: «εγώ τώρα σε ποιο βιβλίο θα υπογράψω». Φεύγοντας μάς έλεγε, σε καθηγητές και μαθητές: «εγώ έρχομαι στο σπίτι σας, να έρχεστε κι εσείς στο δικό μας όμα λειτουργούμε».

Πάντα ήταν μεγάλη η έγνοια του για τα παιδιά και το μέλλον τους. Αξέχαστο παραμένει για τους εκάστοτε τελειόφοιτους μαθητές του Λυκείου, το Δείπνο που παρέθετε προς τιμή τους την τελευταία μέρα των εξετάσεων, συνήθως κάτω από την κληματαριά της αυλής του. Προσκεκλημένοι Λυκειαρχής και καθηγητές επίσης. Μας αποκαλούσε ακαδημαϊκούς πολίτες πλέον, έδιδε την ευχή του και τις υποθήκες του για την πορεία της ζωής μας. Ένας από τους τελειόφοιτους με σύντομη ομιλία του ευχαριστούσε και υπέσχετο τα καλύτερα. Νιώθαμε τόσο σπουδαίοι... Δίδασκε μέσα από τις ακολουθίες και τα μυστήρια της ορθόδοξης παράδοσής μας, άλλοτε από την έδρα του σχολείου, άλλοτε από την φιλόξενη αυλή του κάποιου Σαββατοβράδα ή σχολόβραδα, άλλοτε με τον περίπατο του στην αγορά μας, άλλοτε από το φιλόξενο τραπέζι του, άλλοτε σε κατ' ιδίαν συζητήσεις, που οι άνθρωποι επιζητούσαν για ανακούφιση και τέλος με το πλούσιο συγγραφικό του έργο».

Υπήρξε πρωτοπόρος της περιβαλλοντικής αγωγής, πριν αυτή γίνει μόδα και, συχνά πυκνά, πρόσημα. Είπε και έγραψε: «όταν το κόβεις το κηπικό και τον καρπό από τη μάνα του είναι σα να το παίρνεις από το χέρι του Θεού. Όταν το παίρνεις από τη σακούλα του μοναχό λείπει τίποτε. Να οδηγείτε όταν μπορείτε τα παιδιά στους κήπους να μαθαίνουν τη φύση». Κι ακόμη: «Η διδασκαλία, είτε από τον άμβωνα, είτε από τη σχολική έδρα, είτε από τις σελίδες ενός βιβλίου πρέπει πρώτα να απευθύνεται στην καρδιά. Χτυπήστε στην καρδιά, και το μυαλό θα ακούσει και θα ανοίξει». Μετά το ετήσιο μνημόσυνο του πατέρα μου το 1996 μαζευτήκαμε στο σπίτι για τον γνωστό καφέ αλλά και για ν' ακούσουμε τα όσα είχε να μας πει ο σοφός δεσπότης. Διατελούσα τότε υπεύθυνος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και ήμουν για πολλούς λόγους όλος αυτιά. Πλησίαζε η νέα χιλιετία και μας εκμυστηρεύτηκε στους εκπαιδευτικούς της ομήγυρης, στο πατρικό μου σπίτι: «Με καλούν ενος συνδέρια και ημερίδες και μέχρι πριν λίγα χρόνια πήγαινα. Σταμάτησα όμως γιατί είδα ότι ασχολείστε και διυλίζετε τον κώνωπα με τη μεθοδολογία της διδασκαλίας του τάδε και του δείνα μικροαντικειμένου και δεν προβληματίζεστε καθόλου για τους στόχους της παιδείας στη νέα χιλιετία. Δεν πρέπει να αλλάξουν; Θα μείνουν οι ίδιοι με του περασμένου αιώνα; Και της περασμένης χιλιετίας;».

Ο Ειρηναίος Γαλανάκης δεν έμεινε ποτέ μακριά από το πνεύμα, όχι μόνο διαβάζοντας και συγγράφοντας αλλά και μπαίνοντας μπροστά σε κάθε πρωτοβουλία, όπως για παράδειγμα στη δημιουργία του Ιδρύματος «Ελευθέριος Βενιζέλος». Από την άλλη πλευρά, όπως και ο Χριστός, απευθυνόμενος σε εξίσου αναλαβήτο κόσμο μ' εκείνον της Ιουδαίας, χρησιμοποίησε κι αυτός παραβολές. Μετά το ναυάγιο του πλοίου «Ηράκλειον», απευθυνόμενος συνολικά στους Κρητικούς είπε: «Κάποια μέρα ο πατέρας μου ήθελε να πουλήσει ένα γουρουνάκι για σαφάριμο και έπρεπε να το πάει από το χωριό μας στα Χανιά. Ένας χωριανός του όμως του λέει: «Γιωργάκη, απού πουλεί στην πόρτα του πουλεί στη Βενετία». Θα βρούμε εδώ στο χωριό μας πελάτες πρώτα και θα το σφάξουμε εδώ και έτσι και γίνε». Γιατί λοιπόν να ζητούμε από άλλους πλοία και να μην αποκτήσουμε όλοι μαζί, βοηθώντας τα δικά μας;».

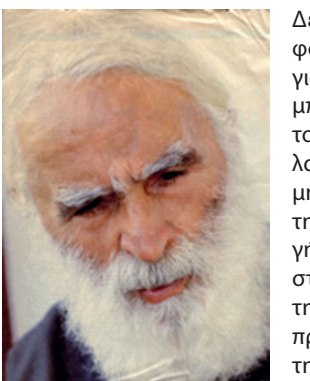
Δέσποσε, ο δεσπότης της Κισιάμου, κάθε φορά που χρειάστηκε να μην μπροστά, για να μην πεινάει οι άνθρωποι, για να μπορέσουν να σπουδάσουν τα παιδιά τους, για να έχουν δουλειά, για να απολαύσουν αξιοπρεπή γηραιά, για να μην πνίγονται στις θάλασσες, για να διατηρήσουν τις αξίες τους και να καλλιεργήσουν το πνεύμα τους. Όπως και ο Χριστός, και ο ίδιος «σημάδεψε την Κρήτη». Το πλήρωμα της εκκλησίας του του πρόσφερε, όπως και ολόκληρη η Κρήτη, ως ελάχιστο αντίδωρο ευγνωμοσύνης σεβασμό, εκτίμηση, καταξίωση, αγάπη και εμπιστοσύνη. Γιατί, ο «δεσπότης της Κρήτης» έκανε πράξη εκείνου που ο ίδιος πρότεινε στους παιδαγωγούς: «Ελιωσε «σαν το κέρι του Πάσχα, που λιώνει δίνοντας στους ανθρώπους φως». Μόνο που αυτός δεν ήταν κεράκι, ήταν μια τεράστια λαμπάδα».

Υπήρξε πρωτοπόρος και στην ειδική αγωγή. Φτάνει να σκεφτούμε ότι στη δεκαετία του 1960, πριν μισό και πλέον αιώνα, είχε ιδρύσει στη φτωχή Κισιάμο σχολή Κωφαλάων, η οποία λειτουργήσε για πέντε χρόνια, μέχρι τη μετάθεσή του. Τότε που τα κωφάλα παιδιά αντιμετώπιζονταν, στην καλύτερη περίπτωση, ως «παράουροι» και στη χειρότερη ως όνειδος. Παράλληλα, ως παιδαγωγός, ως «ποιητής ωραίων ψυχών», κατά τον τίτλο ενός εκλεκτού βιβλίου του, διέθετε και το απαραίτητο παιδαγωγικό χιούμορ. Γράφει ένας συνεργάτης του: «Μικρός ο τόπος μας, το Καστέλι τότε, η Κισιάμος σήμερα, έκανε ό,τι μπορούσε για να τον αναδείξει και να ανεβάσει τους ανθρώπους του σε όλη τη δεκαετία του '60. Θυμάμαι στην επίσκεψή... ενος υπουργού, την προσφώνηση και την παράκληση του: «Κύριε Υπουργέ επειδή είμαστε στη Δύση, μη μας αφήσετε να δύσομε». Κι ένας άλλος εκκλησιαστικός παράγοντας, αφού αναφέρει τα όσα πλείστα υπέστη ο Ειρηναίος στην Ιερά Σύνοδο εξαιτίας της λαοφιλίας του, καταλήγει στην περίοδο πριν την αποχώρησή του: «Στη Σύνοδο τα τελευταία χρόνια, μετά που έγινε πρώτος μετά τον ένα, δεν θέλει να κάθεται εκ δεξιών του. Χαριτολογώντας μάς λέει, όταν του προτείνομε τη θέση του: «Εγώ είμαι της αριστερής πτέρυγας», συγχωρώντας με τη μεγαθυμία που τον διέκρινε τους κατηγορούς του και διδάσκοντας τους ιεράρχες και την κοινωνία με το γνωστό αλλά μη εφαρμοζόμενο συνήθως «Πιο πολύ κρασί πίνεται με το λάδι παρά με το ξίδι».

Ο μακαριστός Ειρηναίος Γαλανάκης δούλεψε και πάλεψε για τα οράματά του, για το «τάμα» του. Ήταν παιδί της φτώχειας, πόνεσε, έκλαψε, στερήθηκε, βόσκησε πρόβατα, ξεχέρωσε χωράφια κι έδωσε ζωή σε χιλιάδες δέντρα-παιδιά του κι αυτά όπως και τα πνευματικά, οι άνθρωποι. Ήμει τη μαλοτίρα του μαζί με τους ενδείς, διακόνησε όλους, διακονιάρηδες και πλούσιους, ανασκούμπισε το αντερί κι έφτυσε στις παλάμες για να μεταφέρει φορτία, έκανε οτοστόπ για να μην επιβαρύνει με μεταφορικό μέσο τη μητρόπολή του, στάθηκε δίπλα στους αγραυλόντες και στις γυναίκες, κάθισε στα θρανία μαζί με τα παιδιά και διδάξε από τις έδρες πάμπολλων διδακτηρίων. Δέχτηκε όμως και πόλεμο, κι αυτό όχι μόνο από το δικτατορικό καθεστώς. Επιβεβαιώθηκε και στην περίπτωση αυτή ότι τα «έξοδα βέλ» είναι δεδομένα, παντού και πάντα. Κι η Εκκλησία έχασε έτσι μια μεγάλη και μοναδική ίσως ευκαιρία να μεταρρυθμιστεί, να εμβαθύνει στο κοινωνικό της έργο, να αναζωογονηθεί.

Αυτά περιλάμβανε η διάλεξη-προβολή που είχα δώσει στο Λύκειο των Ελληνίδων Ρεθύμνου τον Ιούνιο του 2013. Το είχα θεωρήσει και ως οικογενειακή υποχρέωση, αφού, όπως έχω ήδη αναφέρει, ο πατέρας μου συνδέονταν με αδελφική φιλία με τον Ειρηναίο Γαλανάκη, ήδη από το 1945 που υπηρετούσαν ως καθηγητές στο Γυμνάσιο της Κισιάμου (στη φωτογραφία οι δύο άνδρες, δεύτερος και έκτος αντίστοιχα από αριστερά). Να σημειώσω εδώ ότι μια από τις τελευταίες επιθυμίες του Κωστή Στρατιδάκη ήταν «να τον ψάλει» στην εξόδιο ακολουθία ο Ειρηναίος, ο οποίος όμως ζήτησε και δεν πήρε την άδεια από τον τότε μητροπολίτη Ρεθύμνης. Βλέπετε, οι μικρότητες δεν χαρακτηρίζουν μόνο την κοινωνία των πολιτών. Είχαμε όμως τη χαρά, η οικογένειά μου και οι φίλοι μας, να πάρει την άδεια και να λειτουργήσει στους Τέσσερις Μάρτυρες στο ετήσιο μνημόσυνο του Κωστή Στρατιδάκη, αφού ο τότε μητροπολίτης Ρεθύμνης είχε εκδημίσει. Κι ακόμα περισσότερο χαρήκαμε που τον υποδεχτήκαμε στο πατρικό σπίτι και «κλέψαμε» ότι μπορούσαμε από τη σοφία του. Ας είναι ελαφρύ το χέμα που τους σκέπασε και τους δυο!

Μπορεί να ξαναυπάρξει ένας Ειρηναίος στην Εκκλησία της Κρήτης; Ασφαλώς όχι, θα απαντήσει κανείς, αφού εκείνος υπήρξε προϊόν των συνθηκών που προσπάθησα να περιγράψω παραπάνω. Όμως δεν είναι απίθανο να υπάρξει κάποτε κάποιος εκκλησιαστικός παράγοντας με ευθυκρισία, όπως εκείνος, με οξύνια, με ευρείς ορίζοντες και με γνώση της κοινωνικής πραγματικότητας. Και πάνω απ' όλα, με θάρρος! Ο τώως μητροπολίτης Ρεθύμνης και νυν αρχιεπίσκοπος Κρήτης Ευγένιος φαίνεται ότι είναι από τέτοια πλάστα, αν κρίνουμε από την στάση του την περίοδο της πανδημίας και από την πιο πρόσφατη για τα ομόφυλα ζευγάρια. Δεν έκανα άσχημα λοιπόν που στη 200ή συνέχεια του «Αναδιφώντας το χθες» τον ξεπροβόδια από το Ρέθυμνο, γράφοντας: «του εύχομαι επιτυχία και στα νέα του καθήκοντα και πιστεύω ότι θα προσπαθήσει «να βάλει την εκκλησία της Κρήτης στη νέα εποχή», όπως δήλωσε ο ίδιος κι όπως το είχε επιχειρήσει κι ο μακαριστός Ειρηναίος Γαλανάκης».

Βγάζει Ειρηναίους η εποχή μας;

Μπορεί να ξαναυπάρξει ένας Ειρηναίος στην Εκκλησία της Κρήτης; Ασφαλώς όχι, θα απαντήσει κανείς, αφού εκείνος υπήρξε προϊόν των συνθηκών που προσπάθησα να περιγράψω παραπάνω. Όμως δεν είναι απίθανο να υπάρξει κάποτε κάποιος εκκλησιαστικός παράγοντας με ευθυκρισία, όπως εκείνος, με οξύνια, με ευρείς ορίζοντες και με γνώση της κοινωνικής πραγματικότητας. Και πάνω απ' όλα, με θάρρος! Ο τώως μητροπολίτης Ρεθύμνης και νυν αρχιεπίσκοπος Κρήτης Ευγένιος φαίνεται ότι είναι από τέτοια πλάστα, αν κρίνουμε από την στάση του την περίοδο της πανδημίας και από την πιο πρόσφατη για τα ομόφυλα ζευγάρια. Δεν έκανα άσχημα λοιπόν που στη 200ή συνέχεια του «Αναδιφώντας το χθες» τον ξεπροβόδια από το Ρέθυμνο, γράφοντας: «του εύχομαι επιτυχία και στα νέα του καθήκοντα και πιστεύω ότι θα προσπαθήσει «να βάλει την εκκλησία της Κρήτης στη νέα εποχή», όπως δήλωσε ο ίδιος κι όπως το είχε επιχειρήσει κι ο μακαριστός Ειρηναίος Γαλανάκης».

Με τους σπηλαιολόγους σε τόπους με ιστορία

Την προσεχή Κυριακή 4 Φεβρουαρίου το Τμήμα Δυτικής Κρήτης της Ελληνικής Σπηλαιολογικής Εταιρείας θα κόψει την εθιμική πίτα του στον ενδοσηπιάιο ναό του Αγίου Ονουφρίου στο Μεγάλο Μετόχι Ρεθύμνου. Όπως κάθε χρόνο οι συμμετέχοντες θα έχουν την ευκαιρία να γνωρίσουν μια σειρά αξιοθέατων, εν πολλοίς άγνωστων: τα δύο πυργόμορφα κτηριακά συγκροτήματα (Πισβάν-φωτογραφία και Ιρβάν), το Κατασκευαστικό κέντρο «Παράδεισος», τις βενετσιάνικες εκκλησίες του Αγίου Κωνσταντίνου και Ελένης και της Κοίμησης της Θεοτόκου, τον σπηλαιώδη ναό του Αγίου Αντωνίου κ.ά. Περισσότερα για τα μνημεία αυτά και κάμποσα ακόμα άλλα μπορούμε να ενδιαφερόμενοι να βρούμε στη στήλη «Αναδιφώντας το χθες» με τον αριθμό 213, που είχα δημοσιεύσει στα «Ρεθυμνιώτικα Νέα» στις 6 Μαΐου 2022. Όσοι πιστοί προσέλθετε και να είστε σίγουροι ότι δεν θα χάσετε!

* Ο Χάρης Στρατιδάκης είναι Δρ. Παιδαγωγικής - ιστορικός ερευνητής - συγγραφέας, strharis@yahoo.gr, 2831055031